

Lärarytbildningskonventet
Anders Arnqvist

Rapport till NSHU

Bakgrund

Lärarytbildningskonventet sökte av NSHU medel för att skapa nätverk kring den nya utbildnings- och examensstrukturen. I ansökan formulerades tre huvudområden för arbetet;

- det allmänna utbildningsområdet inom lärarytprogrammet
- utbildningar på avancerad nivå
- utbildningar på forskarnivå

Utöver dessa frågor av strukturell art formulerades också frågor om progression och fördjupning inom lärarytprogrammet, samsyn kring sk ”learning outcomes”, tillträde till forskarytutbildning samt mobilitet och internationalisering av lärarytutbildningen.

Lärarytbildningskonventet har vid flera tillfällen diskuterat projektets genomförande och de frågor som väckts inom projektet. Vård för projektet har varit Karlstads universitet med projektledare Anders Arnqvist. Inledningsvis gjordes en uppdelning i två mindre projekt. Ett projekt med fokus på grundutbildning av lärare och ett projekt med fokus på utbildning på avancerad och forskarnivå. Ledare för dessa två projekt har varit professor Andreas Redfors, Kristianstad och docent Gun-Marie Frånberg, Umeå.

Inledningsvis beslutades om en arbetsgång där en första kartläggning skulle genomföras av utbildning på grund-, avancerad och forskarnivå. I kartläggningen av utbildning på grund och avancerad nivå ställdes frågor om utbildningens organisation med avseende på nivåer inom det nya utbildningssystemet. Dessutom samlades uppgifter om examensarbete, verksamhetsförlagd utbildning, huvudsakligt område (huvudområde) samt specifikt kring arbetet med att formulera förväntade läranderesultat.

Vad gäller utbildning på avancerad och forskarnivå gjordes på liknande sätt en nationell enkät. I enkäten ställdes frågor om arbetet med att utveckla utbildningar för magister- respektive masterexamen. I enkäten efterfrågades också upplysningar om forskarytutbildning för lärare och i vilken grad forskarytutbildningskurserna var Bolognaanpassade.

Nätverkets deltagare och antal möten

Samtliga lärarytutbildningar som ingår i Lärarytbildningskonventet har blivit inbjudna att delta i de aktiviteter som nätverket anordnat. Majoriteten av lärosäten som bedriver lärarytutbildning har deltagit i de närträffar som anordnats inom projektet eller deltagit i den FirstClass (FC) konferens som organiserades.

Inom projektet har två större närträffar anordnats;

5 september 2007
31 januari, 2008

Utöver dessa träffar har också ledningsgruppen för projektet träffats för uppföljande samtal kring utvecklingen av projektet.

Redan i projektets inledningsfas beslutades att en stor del av arbetet skulle genomföras med hjälp av modern informations- och kommunikationsteknologi. En FirstClass konferens skapades på en server vid Högskolan Kristianstad. Samtliga för projektet nödvändiga dokument laddades upp på konferensen. Det var också möjligt att föra ”samtal” inom konferensen ram. FC konferensen tillsammans med ett web-baserat enkätverktyg (Eval) har använts vid kartlägningsaktiviteterna.

Projektet har muntligen avrapporterats och diskuterats vid flera tidpunkter under projektiden. Vid Högskoleverkets och Skolverkets dimensioneringskonferens i Sundsvall 15 okt 2007, samt vid lärarutbildningskonventets sammanträde i Malmö den 6 dec 2007. Dessutom vid Lärarutbildningskonventets möten under 2007 och 2008.

Uppföljning av planerat arbetssätt

En första analys av det arbete som skulle utföras gav vid handen att ett antal mindre nätverk behövde skapas. Av de skälet skapades ett nätverk för grundutbildning och ett annat för påbyggnads- och forskarutbildning. Huvuduppgiften för dessa nätverk kan enkelt beskrivas i fyra steg;

- Identifiera inventeringsområden
- Inventering och kartläggning inklusive datainsamling
- Analysarbetet inom nätverk och ledningsgrupp
- Återföring och diskussion av gjorda iakttagelser

Efter en inledande diskussion i Lärarutbildningskonventet och i ledningsgruppen för projektet identifierades ett antal viktiga område för inventering och kartläggning. Kartläggning kom att omfatta både insamling av aktuella dokument samt ett antal uppföljande frågor. Samtliga dokument av vikt för projektet samlades i en mapp på FirstClass servern för att vara tillgängliga för samtliga deltagare.

Efter en första datainsamling gjordes en samlad beskrivning av läget vad gäller de frågeområden som konventet och ledningsgruppen identifierat. Med utgångspunkt i det insamlade materialet och övriga iakttagelser presenterades en översiktlig bild av läget inom lärarutbildningen för representanter för samtliga lärosäten i Sverige. Det skedde vid ett möte den 5 september 2007. Materialet diskuterades intensivt och förslag på åtgärder vid respektive lärosäte prövades.

Samtalet avslutades med att man identifierad ett antal nya frågeställningar som behövde belysas. Dessa frågor behandlade bl a hur man beskriver förväntade läranderesultat, kravnivåer för examensarbetet samt vilka magister- respektive masterutbildningar man ger vid de olika lärosätena. Inför ett nytt möte i början av 2008 efterfrågades också hur nätverket skulle arbete fortsättningsvis.

Angående diskussioner om ökad mobilitet har utgångspunkt tagits i vissa Europeiska projekt och rapporter.

- Socrates projectet *Tuning* (<http://tuning.unideusto.org/tuningeu/>)
- Eurydice rapporten *Science Teaching in Schools in Europe* (<http://www.eurydice.org>)

- Erasmus projectet *Science Teacher Education Development in Europe* (www.biol.ucl.ac.be/STEDE)
- Rapporten *The Bologna Process in a Global Setting* (www.publikasjoner.dep.no)

Redogörelse för förväntade resultat

Den omfattande kartläggningen av lärarutbildningens olika delar vid landets lärosäten har på ett tydligt sätt visat på flera områden för utveckling. Samtidigt visar kartläggningen att den nya utbildnings- och examensstrukturen påverkat de lokala utbildningarna på ett betydande sätt. Det gäller både utbildningens struktur och dess innehåll. Det gäller också frågor om kravnivåer och examensformer. Under projektets genomförande har en utredning kring en ny lärarutbildning påbörjats. Det har givetvis påverkat arbetet på olika sätt. Dock är det svårt att idag visa på vilka konsekvenser den nya lärarutbildningen kommer att få för de frågor som det här projektet behandlat, eftersom vi ännu inte vet vilka förslag utredningen kommer att presentera.

Viktiga slutsatser inom det här projektet är i korthet följande;

- **Allmänt utbildningsområde.** Här sker ett omfattande utvecklingsarbete kring både strukturella och innehållsliga frågor. Flera lärosäten inrättar utbildningsvetenskap som huvudområde. En viktig del i detta huvudområde är de kurser som finns inom allmänt utbildningsområde. Andra arbetar i en riktning där en integrering sker mellan allmänt utbildningsområde och utbildningens inriktning. Det gäller framför allt Högskolan i Malmö och lärarutbildningen vid Stockholms universitet. Här formuleras nya huvudområden för utbildningen, exempelvis barn och ungdomsvetenskap. Det betyder att lärarstudenter kan erhålla både en lärarexamen och en generell examen i ett huvudområde.

I och med den nya utbildnings- och examensstrukturen sker också ett utvecklingsarbete där frågor om progression och fördjupning blir allt mer viktigt. Kurser inom det allmänna utbildningsområdet placeras på grund- respektive avancerad nivå som ett uttryck för fördjupning. Nivåplacering av sk AUO-kurser varierar med avseende på utbildningens längd. Utbildning till lärare för verksamhet i grundskolans senare år eller gymnasiet har vanligen AUO-kurser på avancerad nivå medan utbildning för verksamhet i förskola, fritidshem eller grundskolans tidigare år har AUO-kurser på grundnivå. Det gäller också de AUO-kurser som innehåller ett examensarbete.

En principiell skillnad avseende vilka 60 hp som placeras på avancerad nivå för de lärarutbildningar som leder till examen på avancerad nivå har identifierats och diskuterats. Samtliga lärosäten lägger någon del av AUO på avancerad nivå, men till det lägger flera lärarutbildningar en av två fördjupande specialiseringar på avancerad nivå. Konsekvenser av att en specialisering som fördjupar en inriktning om två terminer läggs på avancerad nivå har diskuterats. I ett rent ämnesperspektiv så harmonierar detta inte med hur ämnen studeras utanför lärarutbildningen. I rent akademiska ämnen tenderar kurser att vara på avancerad nivå först senare än den tredje terminen.

Genomgången visar att många lärosäten tillämpar en generös tillgodoräkning av AUO-kurser. Den positiva behandlingen av tillgodoräkning medför att mobilitet mellan lärosäten blir enklare. Flera lärosäten uppmanar nu också sina studenter att genomföra delar av sin utbildning vid annat lärosäte. Det omfattande utbudet av nätbaserade kurser bidrar också till högre grad av mobilitet inom utbildningsområdet.

- **Verksamhetsförlagd utbildning (VFU).** VFU förekommer både inom AUO-kurser och inom inriktningar och några större förändringar med anledning av den nya utbildnings- och examensstrukturen har ej genomförts. Den fråga som många lärosäten analysera är hur man förhåller sig till VFU som ingår i en kurs som placerats på avancerad nivå. De frågor man då ställt sig är hur sk förväntade läranderesultat skall formuleras för VFU momenten inom kursen. Inom nätverket har olika formuleringar av kursmål diskuterats och analyserats för att uppnå en ökad samsyn.

- **Examensarbete.** Hur man organiserar examensarbetet varierar vid landets lärarutbildningar. Det gäller både arbetets omfattning och placering i utbildningen. Olikheten är främst uttalad när det gäller de längre utbildningarna. Några lärosäten föreskriver att examensarbetet skall omfatta 30 hp och placeras på avancerad nivå. Andra ger möjlighet till två examensarbeten om vardera 15 hp varav ett kan genomföras på grundnivå och ett på avancerad nivå. Avslutningsvis finns några exempel där de studerade förväntas genomföra två examensarbeten om vardera 15 hp placerad på avancerad nivå. Dessa genomförs vanligen som en fördjupning av en av de två inriktningar den studerade valt. För samtliga lärosäten med något undantag eftersträvas att examensarbetet skall placeras i de avslutande delarna av utbildningen.

Genomgången visar att det finns behov av en ökad samsyn i dessa frågor då de annars kan leda till svårigheter för de studerande när det gäller mobilitet mellan lärosäten.

- **Magister- och masterutbildning.** Ett flertal av landets lärarutbildningar erbjuder idag magister eller masterutbildningar för lärare. Utbildningarna är av två typer dels de med fokus på fördjupning och dels de med fokus på breddning. Vanligen är utbildning campusförlagd och har 100% studietakt. Dock utvecklas flera av de nya utbildningsalternativen så att de ges på distans och med lägre studietakt. Fortfarande finns oklarheter i hur grundutbildningen av lärare skall samordnas med de påbyggnadsutbildningar som finns på avancerad nivå. Olika praxis utvecklas vad gäller tillgodoräkning av kurser för att erhålla en magister- eller masterexamen.

- **Forskarutbildning.** Idag erbjuds ett flertal alternativ när det gäller utbildning på forskarnivå för lärare. Inom framför allt dessa ämnen är det aktuellt; pedagogik, didaktik, pedagogiskt arbete, specialpedagogik, barn- och ungdomsvetenskap och ämnesdidaktik är det möjligt för lärare att antas till utbildning på forskarnivå. För behörighet krävs i det allra flesta fall minst en examen på avancerad nivå. Dessutom krävs i flera ämnen också ett visst antal års yrkesverksamhet. En analys av sökbilden till utannonserad doktorandtjänster visar att spridningen geografiskt av de sökande är förhållandevis stor. Få lärosäten verkar ha skapat hinder för mobilitet när det gäller antagning till utbildning på forskarnivå.

- **Progression och förväntade läranderesultat.** En fråga som nätverket ägnat en stor del av sin tid till är hur man skall se på progression och fördjupning inom lärarutbildningen. Framför allt gäller det de delar av utbildningen som är generella och gemensamma för samtliga lärarstuderande. Flera lärosäten har uppfattat formuleringen av förväntade läranderesultat som problematiska men samtidigt också som en möjlighet att skapa en fördjupning i de gemensamma delarna. Kartläggningen av läget vid de olika lärosätena visar också att det här arbetet måste fortsätta under de kommande åren. Reformeringen av utbildningsstrukturen och de nya examensbestämmelserna har pekat på fler brister i det tidigare systemet. En fråga som kanske främst lyfts fram är hur man skall garantera att de studerande lever upp till de examensmål som gäller för lärarutbildningen. En enkel summering av godkända kurser garanterar inte att målen för lärarexamen är uppnådda. Vid några lärosäten har man inspirerats

av ett arbete som sker inom ingenjörsutbildningarna. Inom ingenjörsvetenskaperna pågår för närvarande ett utvecklingsarbete där man söker identifiera var i utbildningen som olika examensmål kan anses vara uppfyllda. Ett förslag är att man arbetar med begreppen

- *Ingår*, finns exempelvis kursmoment där genusperspektiv på utbildningen behandlas
- *Används*, finns i kursen uppgifter där studenten förväntas att kritiskt granska det vetenskapliga innehållet i ett antal populärvetenskapliga texter.
- *Examineras*, finns i kursen tentamensuppgifter där studenten skall visa kunskaper och förståelse om de viktiga teoretiska modellerna inom huvudområdet.

På liknande sätt kan man arbeta för att förtydliga var i utbildningen olika för lärarexamen viktiga mål skall anses vara uppfyllda.

Andra aspekter av betydelse för studenternas rörlighet som uppnått under arbetets

I projektet har de skapats en arena för utbyte av texter, tankegångar, idéer och konkreta förslag vad gäller lärarutbildningen. Den mötesplatsen har varit ovärderlig när det gäller utvecklingen av lärarutbildningen. Givetvis har arbetet försvårats av att man under projekt-tiden tillsatt en ny utredning för att se över och ge förslag på en ny lärarutbildning. Trots dessa svårigheter har arbetat lett till en högre grad av medvetenhet hos deltagarna vad gäller undanröjandet av hinder för mobilitet och internationalisering. Det finns idag en större öppenhet för tillgodoräkning av kurser inom lärarprogrammet mellan olika utbildningsorter. Det finns också en medvetenhet och vilja att stimulera lärarstuderande att läsa delar av sin utbildning vid annat lärosäte. Arbetet med att skapa en gemensam plattform på webben för lärarutbildning har också tydligt underlättat för studerande att genomföra del av utbildningen vid annat lärosäte.

Det område som fortfarande är mindre utvecklat men där goda idéer börja sprida sig är hur vi kan stimulera de studerande att genomföra del av sin utbildning vid lärosäten i annat land än Sverige. Här finns fortfarande flera hinder både i det svenska utbildningssystemet och i andra länders lärarutbildningar. Arbetet i nätverket har dock pekat på några goda exempel som kan användas för att stimulera till ökat utbyte. Främsta anledningen till bristande kontakt med utländska universitet är troligen lägre grad av utbyte på lärarnivå.

Avslutningsvis har nätverket konstaterat att den projekttid som givits varit i kortaste laget. Arbetet är påbörjat, nätverken konstituerade, frågorna identifierade och nu återstår det långsiktiga arbetet med att öka mobilitet och internationellt utbyte.

Det finns en önskan inom nätverket att fortsätta och föra vidare diskussioner. För att understödja detta kommer det FirstClass forum vi byggt upp vid HKr att vidmakthållas. Vidare diskuteras andra tekniska lösningar för fortsatt samvaro över Internet, t ex med hjälp av programvaror som Marratech.